

ПРОЦЕСІЙНІ ХРЕСТИ В ГЕРБАХ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ЄПАРХІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Н. І. Золотарчук

Університет Короля Данила;

факультет архітектури та будівництва, кафедра дизайну;

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Коновальця, 35;

тел. +380(342)718422; e-mail: zicoo@ukr.net

У статті аналізуються художні особливості гербів духовенства різних конфесій українських та закордонних єпархій кінця ХХ – початку ХХІ століття, їх місце (призначення) в духовній спадщині цього періоду. Подаються приклади маловивчених гербів, але цікавих з огляду на наявні в них зображення процесійних христів.

Ключові слова: *процесійні хрести, герби, єпархії.*

Хрест в українському мистецтві є цілісне художнє явище. Він і дотепер залишається важливим компонентом як релігійного обряду, так і в його духовно-мистецькому вираженні.

Процесійний хрест не став об'єктом спеціальної уваги мистецтвознавчої науки та досі не отримав належного висвітлення у працях історико-релігійного характеру, що дає нам підстави вважати це питання недостатньо опрацьованим.

Церковне герботворення є одним з напрямів української геральдики. Воно, маючи давні традиції, все ще залишається малодослідженим. Процесійний хрест є важливим матеріалом для висвітлення низки актуальних питань з української церковної геральдики, які вивчались фрагментарно, не зважаючи зацікавлення науковців ієрархічними гербами.

Метою є на прикладі гербів різних конфесій українських та закордонних єпархій висвітлити сакралізований знак – важливий атрибут церковного простору як художньо-трансформований різновид геральдичних хрестографем, вперше представити подання зображень процесійного хреста в гербах духовенства як церковно-мистецьке явище.

Емблеми виникли на початках людської життєдіяльності і застосовувалися в релігійних культах, а також як атрибути влади, знаки власності, ремісничі клейма, цехові знаки, символи на печатках. На основі емблем сформувалися середньовічні герби, а теперішнє своє значення вони отримали тільки у ХVІ-ХVІІІ століттях, коли великої популярності набули алегорії й у різних галузях знань почали формуватися системи емблем. Вони виконувались у графічній або пластичній манері, мали конкретний зміст і не потребували спеціального витлумачення. Відомі

емблеми різних українських організацій і в діаспорі, які, зокрема, підкреслювали національну ідентичність їх творців і замовників.

У 1245 році, під час Першого Ліонського собору, Папою було призначено тринадцять нових кардиналів та вручено їм вперше нові червоні капелюхи «Галеро». «Галеро» (кардинальський капелюх) – великий, плоский червоний капелюх із широкими полями, з боків якого звисають по п'ятнадцять китиць і який є геральдичною відзнакою сану кардинала. Так само називаються («Галеро») інші подібні знаки на гербах церковних сановників. У церковній геральдиці кардинальський капелюх використовується з різним числом китиць та по-різному забарвлений. Спочатку Папа вручав «Галеро» при святковому призначенні кардиналів. Після смерті капелюх вивішували на могилі кардинала доти, поки тіло не перетворювалося на порошок, що служило нагадуванням про плинність земного життя. Як головний убір не використовується з 1969 р.[11].

Заслуговує на увагу оздоблення ряду гербів, зокрема, герба архієпископа у ранзі кардинала. Тут розрізняються архієпископський процесійний шестикінцевий хрест за щитом герба та червоний капелюх паломника з тридцятьма китицями. Згаданий капелюх «Галеро», що на гербах кардиналів – червоний з тридцятьма китицями, на гербі ж патріархів зелений, також з тридцятьма китицями, а на гербах архієпископів – зелений, однак з двадцятьма китичками. Прикладом є герб римокатолицького патріарха без рангу кардинала. Також висвітлений зелений головний атрибут на гербах єпископів та абатів, однак має лише двічі по шість китяків та процесійний чотирикінцевий хрест. Поряд із зеленим кольором використовують також фіолетовий та чорний кольори для виокремлення різних рангів у церковній ієрархії [11].

Різниця між гербами кардиналів, патріархів та архієпископів, митрополитів і єпископів не тільки в кількості та колориті китяків, а в зображеннях процесійних хрестів. Знак процесійного шестикінцевого хреста є на зображенні гербів архієпископа та митрополита, кардинала й патріарха. На відміну від попередніх гербів, єпископський містить чотирикінцевий процесійний хрест без оздоблення.

З XVI-XVII століть дійшли відомості про герби українських ієрархів православ'я та католицизму у вигляді різних історичних пам'яток. Єпископські герби в УГКЦ подаються зі спеціальними позаштитовими елементами, а саме: митрою, єпископським жезлом, процесійним хрестом, вказуючи на статус власника знака та підкреслюючи традицію Церкви. Також використовували власні родові герби єпископів. Із ліквідацією станової приналежності в XX столітті питання вибору персонального зображення надали компетенції самого єпископа – оскільки владиками почали ставати особи, що не мали спадкових гербів. Питання їх оформлення для ієрархів також фіксувалося у виданнях Канонічного права. Сучасні ознаки владик постають після відновлення діяльності й легалізації УГКЦ в Україні, чимало їх також створено в діаспорі [2, с. 4-5.].

Принцип геральдичної систематизації та ідентифікації полягає в розділенні на певні рівні. До першого відносимо герботворення з сюжетними зображеннями та символічними мотивами оформлення, до другого – призначення для офіційного використання, почесних грамот, вітальних листів, подяк тощо. Перший рівень демонструє безпосередній зв'язок між створенням та розповсюдженням зображень гербів Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ), Української Православної церкви Київського Патріархату (УПЦ КП) та Української Православної церкви Московського Патріархату (УПЦ МП). Очевидно, що поява мотиву процесійного хреста у гербах залежала від традицій кожної з названих Церков. Досить часто зображали герби з яскраво вираженою декоративністю, а саме: подання процесійних хрестів з оздобленням дорогоцінним камінням на хресних завершеннях. На пурпуровій мантиї, підбитій горностаєм, увінчаній золотою митрою з червоним підкладом, привілей на яку надавався єпископам за Канонічним правом, подавалось зображення щита герба й девізна стрічка. А з-поза мантиї виднілися перехрещені єпископський жезл зліва та процесійний хрест з правого боку [2, с. 4-5].

На гербовому зображенні митрополита Михайла Левицького, кардинала (1816-1888 рр.) центральною віссю слугує аналогічний процесійний хрест поза щитом із трилисними закінченнями, зверху його декорує «Галеро» з п'ятнадцятьма китицями обабіч.

З характерними нюансами можна сприймати герби предстоятелів Української греко-католицької церкви, насамперед, у варіантах гербів Патріарха Йосипа Сліпого. В одному з цих гербів (1944-1984 рр.) шестикінцевий хрест із трилисними завершеннями розміщено по центру за щитом із зображенням Богоматері Оранти, верх якого покрито «Галеро» з тридцятьма китицями, внизу стрічка з гаслом.

Можна провести певні паралелі між трактуваннями наступних гербових зображень кардинала Йосипа Сліпого з більш насиченими елементами та митрополита Андрея Шептицького (1900-1944 рр.). Їх зближують характерні особливості розміщення щита на соболиній мантиї, що увінчана митрою, по обидва боки якої – змієвидний жезл та шестикінцевий трилисний хрест.

До типових у цьому відношенні належить герб митрополита Мирослава Івана, кардинала Любачівського (1984-2000 рр.) та єпископський герб владики (емерита) Іренея Білика, ЧСВВ. Подібний мотив декорує поверхню обох гербових зображень і сприймається в композиційній єдності з «галеро», мантиєю, митрою та жезлом. Відмінність їх полягає в різній масивності сакральних елементів та кількості кінцевих завершень. Порівнюючи єпископський герб владики Софрона Мудрого, помічаємо значну схожість із висвітленим зображенням процесійного хреста на гербі владики Іренея Білика.

Наприклад, процесійний хрест герба правлячого архиєрея Тернопільсько-Зборівської єпархії Преосвященного владыки Василя Семенюка своїм оздобленням ансамблево поєднується з єпископським жезлом та митрою Аналогічним прикладом є герби Івано-Франківської Духовної семінарії та УГКЦ Івано-Франківської єпархії. Таке ж правостороннє ансамблеве трактування зображення процесійного хреста є на нових гербах владыки Юліана Ібура, єпарха Стрийського, та владыки Ігора Возняка, чину оо. Редимптористів, а також у гербах владыки Степана Менька, екзарха Донецько-Харківського, Гліба Лончини, владыки студійського уставу та владыки Василя Івасюка, Одесько-Кримського екзарха. Певна подібність процесійного хреста є в гербі Коломийсько-Чернівецької єпархії.

На відміну від згаданих єпархіальних гербів, де щит зображено на червоній, перев'язаній обабіч вгорі мантиї та накладено на перехрещені золоті єпископський жезл і дорогий процесійний хрест, Сокальсько-Жовківський герб владыки Михайла Колтуна (УГКЦ) містить скромне, без оздоблення, зображення процесійного хреста.

Серед численних гербових мотивів необхідно виокремити зображення процесійного хреста в гербі, опрацьованому для єпископа Мілана Шашика УГКЦ Мукачівської єпархії (2003 р.). Відміною від попередніх зображень є щит, покладений на червону мантию, але вже із золотим підбиттям, що символізує волю, стабільність, незалежність. В окремих випадках трапляються нетрадиційні, рідкісні символічні зображення, а саме: з-поза мантиї виходять єпископський жезл і процесійний хрест без декоративного оздоблення, проте не навхрест, але паралельно одне одному. Скромні елементи процесійного хреста є в новому символі Мукачівської єпархії УГКЦ.

Своєрідне художнє вирішення має герб Самбірсько-Дрогобицької єпархії. У ньому щит також увінчаний золотою митрою з червоним підкладом і розміщений на покладених навхрест золотих єпископському жезлі та процесійному хресті, оздобленому дорогий каменем червоного кольору на противагу попереднім, поданим з оздобою білого кольору. На відміну від вже досліджених гербів, Самбірсько-Дрогобицький має поверх знаків єпископської влади золотий ланцюжок з Панагією – іконкою внизу щита та зображення самого процесійного хреста показано з протилежного боку. Таке подання хреста в образотворенні герба присутнє в гербових зображеннях Стрийської єпархії (2000 р.), а також в гербі Донецько-Харківського екзархату УГКЦ (2002 р.) та Одесько-Кримського екзархату УГКЦ.

Досить цікавим є герб Львівської архиєпархії. Певна подібність простежується з гербом Стрийської єпархії та Донецько-Харківського й Одесько-Кримського екзархату УГКЦ – усі ці герби мають щити, увінчані золотою єпископською митрою з червоним підбиттям, єпископський жезл та процесійний хрест і панагію. Відмінною рисою є зображен-

ня лівостороннього процесійного хреста. Дослідник, автор і виконавець нових гербів владик УГКЦ А. Гречило висвітлює статус архієпархії, підкреслюючи його чотирираменним хрестом, а для єпархій та екзархатів пропонує виокремлювати двораменні хрести [2, с. 4]. Слід зазначити, що нині в мистецтвознавстві прийнято визначати процесійні хрести не за раменами, а за закінченнями [10].

Варте уваги використання гербових емблем служителями церков на території зарубіжжя. Схожість їхніх гербів пояснюється їх перебуванням в єдиному етнокультурному просторі, де відбувалося взаємозбагачення культур, що віддзеркалює символика.

Порівняно з попередньо аналізованими гербами українських владик, герби духовенства в діаспорі значно активніше вивчаються в мистецтвознавчих розвідках, фіксуючи присутність мотиву процесійного хреста серед елементів композиції.

Декор багатьох гербів УГКЦ має неабияку схожість за тематикою з оздобленням гербів української православної церкви московського патріархату та румунської православної церкви в Молдові. Вся атрибутика, що використовується в геральдичній творчості, притаманна цим гербам. Розташування процесійного хреста однакова в обох зображеннях гербів, та, зважаючи на традицію Церков, вони мають певні відмінні риси. Процесійний хрест Шепетівської єпархії УПЦ МП має скісну перетинку на хресті, тоді як хрест Румунської Православної Церкви – пряму перекладинку. Вирізняються вони і оздобою, оскільки шепетівський хрест має на поверхні декорування, а молдовський – скромно литий.

Порівнюючи герби духовенства української римо-католицької церкви, зауважуємо, що в гербах переважної більшості єпархій є схожість. Причому, вирізняються вони варіативністю зображень – серед християнської символіки найуживанішим був хрест різних конфігурацій: представлені чотирикінцевий, шестикінцевий, трилисний хрести. Це свідчить про те, що у зазначених випадках зображення нового хрестологічного зображення було успадковане шляхом наслідування від давніх взірців, аналогії простежуються у розташуванні процесійного хреста в центрі відносно капелюха «Галеро» з китицями та щита з різноманітними зображеннями.

Аналізуючи згадувані нами герби владик, спостерігаємо, що на їх площині виразно прочитуються процесійні хрести, особливо за силуетом, згідно з традиційною схемою зображення, до прикладу, герби Харківської єпархії, Чернівецько-Буковинської УПЦ МП, Володимиро-Волинської єпархії УПЦ МП (Див. Іл.: 3-12).

Бразилійський чотирикінцевий процесійний хрест, який формою нагадує більш мальтійський, призначений Володимирі Ковбику ЧСВВ – єпархіальному єпископу Куритибської єпархії Святого Івана Хрестителя УГКЦ розташований по центру поза щитом, поверх якого «Галеро» з китицями. Втілений у подібності свого відтворення з гербами Патріарха

Йосипа Сліпого та Митрополита Михайла Левицького (кардинала) – владик греко-католицької церкви в Україні.

Цікавим є перехресне трактування процесійного хреста з єпископським жезлом обабіч митри, які розташовані позаду щита, що зображено на гербі Северіяна Якимишина, ЧСВВ УГКЦ, єпископа-емерита (правлячого архієрея) Нью-Вестмістерського, Канади. Своїм продемонстрованим нахрестям заслуговує на проведення паралелей втілених у художньому оформленні, яке простежувалось в єпископському гербі Софрона Мудрого.

В цілісній композиції з вираженим об'ємним зображенням шестикінцевого процесійного хреста, який поєднано зі змієвидним єпископським жезлом по обидва боки митри, правда, з певною відмінністю – присутністю розгорнутої пов'язаної мантії на одному з них. Це простежується у версії герба митрополії Стефана Сороки УГКЦ у Філадельфії та митрополита УАПЦ в Північній та Південній Америці Михаїла Явчак-Чампіона. На цих двох гербах дещо об'ємніше трактується подача процесійних хрестів при збереженні стилізації інших зображень.

Подання зображення та розміщення шестикінцевого трилистого процесійного хреста Торонтської єпархії, вочевидь герба владики Степана Хміляра, виступає в єдності з попередньо висвітленими філадельфським та американським. Та на відміну від згаданих у торонтському «Галеро» рівномірно покриває всю поверхню герба.

Ще одна версія герба Андрія Сапеляка єпископа-емерита Аргентинської єпархії Покрова Пресвятої Богородиці УГКЦ, на якому розташовано у верхній частині, обабіч митри зі змієвидним жезлом, процесійний чотирикінцевий хрест із трілисними завершеннями.

Гербові зображення єпископа Діонісія Ляховича апостольського візитатора українців греко-католиків в Італії та Іспанії, Кеннета Новаківського єпарха Нью-Вестмістерського, Канади, владики Браєна Байди Саксатунської єпархії, апостольських адміністраторів єпархії Покрова Пресвятої Богородиці в Аргентині та адміністратора Екзархії для українських-католиків у Великобританії аналогічно трактовані з висвітленими гербами владик греко-католицької церкви в Україні, а саме, розміщенням щита на пурпуровій мантії підбитій горностаєм, увінченням золотою митрою з червоним підкладом, обабіч якої виходять золоті єпископський жезл і рівносторонній чотирикінцевий процесійний хрест із трілисними декоративно оздобленими завершеннями. Різниця їх у зображеннях та колористиці щитів, а підкреслене домінування в розташуванні та формі сакрального елемента незмінне (Див. Іл. 13; 14; 15.).

Слід зауважити, що герби владик зображали також на грамотах. Так, на грамоті, наданій отцю Володимиру Кисілевському про призначення його радником єпископської консисторії в Станіславові (1905 р), зображено герб владики Григорія Хомишина. На ньому, як і в попередні століття, збережено мотив «Галеро» та присутні символи єпископської

влади: митра, єпископський жезл та правосторонній чотирикінцевий процесійний хрест. Герб владики Григорія Хомишина також видніється на одноіменній печатці, як і на його грамоті.

До прикладу, нагорода з Ватикану за заслуги перед Католицькою церквою вручена отцю Степану Кисілевському: «Грамота надана Митрополитом Андреем Шептицьким пресвітеру Степану владою уділяти Святі Тайни у всіх світських і монастирських церквах і будинках єпархії». Цю грамоту видано в Архикатедральному соборі Святого Великомученика Георгія у м. Львові (11 грудня 1934 р.). На грамоті вміщено герб Митрополита Андрея Шептицького із аналізованими попередньо іконографічними ознаками.

На грамоті (Ч № 4891 від 14 грудня 1886 р.), врученій отцю Володимиру Кисілевському єпископом Юліаном Пешелем, яка наділяє його владою уділяти Святі Тайни у церквах і монастирях Станіславської єпархії (зараз м. Івано-Франківська), як в попередніх грамотах, є печатка, де зображені паломницький атрибут «Галеро» з десятьма китицями, мантія, митра, жезл єпископа і, звичайно, процесійний хрест. Схожий герб є у митрополита Сильвестра Сембратовича, кардинала (1885-1898 рр.).

Зображення процесійного хреста такої самої форми, як у Митрополита Андрея Шептицького простежується на печатці Патріаршого Собору Воскресіння Христового УГКЦ в Києві, хоча з деякими відмінностями окремих елементів. У новому відкритому листі-зверненні Пресвященнішого Любомира Гузара від імені Синоду Єпископів Києво-Галицького Архиєпископства УГКЦ до колишнього Президента України Віктора Федоровича Януковича також можна побачити ті ж принципи герботворення, за якими скомпоновані традиційні зображення – символи єпископської влади Церкви з нововведенням – червоне «Галеро» з п'ятнадцятьма китицями того ж кольору, як у католицьких архієпископів XIII століття, а нове образотворення герба показано з шестикінцевим процесійним хрестом, митрою та єпископським жезлом, як в Митрополита Андрея Шептицького.

Викликають зацікавлення графічні герби, які трапляються в різних джерелах і на яких присутні геральдичні символи, що безпосередньо стосуються вищого духовенства, оскільки в них використовувались герби у поєднанні з атрибутами духовної влади.

Так, чимало зазначених релігійних символів містить гравюра з книги («Апостол», м. Львів 1692 р.). На цій гравюрі представлена композиція, на якій вміщений герб П. Могили із культовою атрибутикою: капелюхом «Галеро», обабіч якого похило розташовані прив'язані єпископський жезл і процесійний хрест. Дещо споріднений напрям пошуку майстра – герб митрополита Йосафата Кроковського (з «Алфавіту», 1710).

Виразне зображення процесійного хреста бачимо на гербі Петра Могили з трєбника «Євкологіон» Києво-Печерської лаври, 1646 р. та в

кольоровому варіанті герба митрополита Київського і Галицького (1646 р.), який декорований по всій поверхні рослинними мотивами і традиційними елементами «Галеро», обабіч нього нижче розташовано ангелів, які однією рукою тримають єпископський жезл С-подібної форм із невеликими рокайлевими елементами та згаданий чотирикінцевий процесійний хрест, завершення кінців якого має вигляд трилисників. На площині хреста зображено об'ємне Розп'яття.

Використання геральдики в оформленні титульного аркуша характерне для друкованих книг, що було досить розповсюдженим явищем у XVIII століття. Одним із прикладів є Службник «Літургікон» 1759 р. – богослужбова літургійна книга, оправа якої прикрашена гербом Лева Шептицького (походить із львівської друкарні Ставропігійського братства при храмі Успія Пресвятої Богородиці, зберігається у НМЛ, фондах кириличних стародруків). Відомий український гравер І. Филипович (1740-1759 рр.) виконав аркушеві гравюри. За укладеним ним контрактом герб Лева Шептицького мав бути вирізаний на дереві [1]. Практика використання гербів із дереворитів для друку в книгах була тоді поширеною, що підтверджується низкою гербів XIX століття владик Галицької митрополії [5, с. 35-38].

Дослідниця гербів О. Жмурко, як і її попередниця Т. Денисова, аналізує художні особливості зображень гербів духовних осіб у геральдичній гравюрі галицьких стародруків XVII-XVIII століть зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького [6, с. 109]. Зразки, що зберігаються у збірці НМЛ, – це герби, що мають сакральні елементи, які виокремлюють їх із загалу митрополичих гербів [6, с. 113]. Тут заслуговують на увагу гравюри гербів духовних осіб із музейної збірки – єпископа Володимира Олександра з Лубен Лубенського у виданні львівської друкарні братства Св. Трійці (1758 р.): «Piaseccii P. Praxis Episcopalis» та архієпископа Львівського Миколая Геральда Вижицького з видання львівської друкарні Колегії єзуїтів (1737 р.): «Skorski J. Apex aureus nfularum». Герб першого (НМЛ, Інв. № СДЛ – 623) містить щит, загальний контур якого розділений на частини, в які вміщено герби Пом'ян, Єліта, Лещиць, Топор, Побуг. У нижній частині щита – орден Білого Орла, опертий на рокайль, заповнений сітковим мотивом. Наверх герба містить інсигнії сану, а саме: обабіч корони – інфула з посохом і шестикінцевий трилисний хрест. Композиція доповнюється капелюхом із шістьма китицями з кожного боку [6, с. 112]. Об'ємно-просторове вирішення гравюри герба архієпископа Львівського Миколая Геральда Вижицького (НМЛ, Інв. № СДЛ-28), виконаної львівським гравером Якубом Лябінгером, має складний контур герба, обрамлений динамічним листям аканту й доповнений у проміжках лускоподібним орнаментом. У центрі над щитом розташована корона з піднесеним птахом із розкритими крильми, обабіч якої зображені символи

церковної влади (інфула, посох і аналогічний процесійний хрест). Угорі вміщено капелюх із китицями, як у попередньому варіанті [6, с. 113].

На сьогодні зберігся фрагмент гравюри (1740 р.) І. Филиповича «Портрет Афанасія Шептицького» з книги «Собор святого Юра у Львові», що також репрезентує сакральну символіку. Стосовно цієї гравюри можемо висловити припущення, що на ній зображений шестикінцевий процесійний хрест (архимандритський), якого тримає праворуч маленький ангел [9, с. 18]. Таке зображення можна співставити з оригінальною творчою інтерпретацією сакральних мотивів герба митрополита Кипріяна Жоховського на гравюрі Л. Тарасевича (1680-х рр.), а також герба митрополита Атанасія Шептицького на титульній сторінці «Леітоургікон си ест Служебник, Унів, 1733 р.» М. Фуглевича. Незважаючи на узагальнений характер гравюрних зображень, загалом вони мають величезну пізнавальну цінність [9, с. 43] (Див. Іл. 16; 17; 18.).

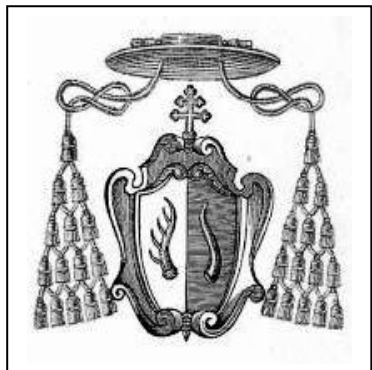
Герби поєднують в собі образи та символи, пов'язані із християнською іконографією. Зображені на них знаки єпископської влади, наче промені, розходяться в різні боки, що символізує утвердження єпископської влади і поширення на всій території єпархії та поза нею. Виступ цих знаків поза контурами щита є символом служіння єпископа, що не обмежується лише єпархією, а репрезентує свою місцеву Церкву за її межами та виступає в співдружності з іншими єпархіальними єпископами, створюючи помісну Церкву.

Над проблемами сучасної української геральдичної творчості, зокрема й міської, останніми роками активно працює багато істориків, художників, інших зацікавлених осіб, об'єднаних навколо українського геральдичного товариства.

Зображення процесійних хрестів XVII-XIX століття слід розцінювати не тільки як неодмінні атрибути богослужбових ритуалів, але і як знаки єпископської влади на гербах єпархій українських церков. Доцільною є їх вивчення у контексті подібних виявів культури – грамот, відкритих листів-звернень та печаток Патріарших Соборів. Важливим компонентом у гербах правлячих архієреїв є процесійний хрест, який разом із єпископським жезлом, наче промені, розходились радіально, виступаючи символами зростаючої влади єпископа на території єпархії та поза нею. Незважаючи на змінність і варіантність традиційних і модернових рис, форми гербів зберегли свою самобутність.

Отже, в опрацюванні греко-католицьких, римо-католицьких, православних гербів, завдяки порівняльному методу, вдалось зіставити гербовий образ різних церков і костьолів, осмислити конфесійне герботворення як важливе джерело в історії Церкви відповідно до рівня релігійної свідомості та мистецького розвитку на тому чи іншому історичному етапі.

На підставі окресленого масиву досліджуваного матеріалу стають очевидними особливості становлення та трансформаційність предметів церковного вжитку.

Іл. 1. Герб митрополита Михайла кардинала Левицького (1816-1858 рр.).

Іл. 2. Герб Патріарха Йосипа Сліпого (1944-1984 рр.).

Іл. 3. Герб митрополита Андрія Шептицького (1900-1944 рр.).

Іл. 4. Герб митрополита Мирослава Івана кардинала Любачівського (1984-2000 рр.).

Іл. 5. Герб єпископа УГКЦ Тернопільсько-Зборівської єпархії владики Василя Семенюка.

Іл. 6. Герб Станіславської єпархії з вісника "Станіславська єпархія", 1938 р.

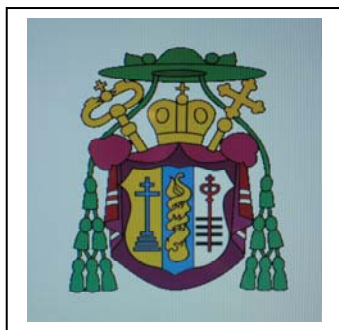
Іл. 7. Герб Івано-Франківської єпархії УГКЦ.

Іл. 8. Герб (новий) Коломийсько-Чернівецької єпархії УГКЦ.

Іл. 9. Герб єпископа Мілана Шашика, Мукачівська єпархія УГКЦ.

Іл. 10. Герб владика Володимира (Романа) Юшача, Вроцлавсько-Гданська єпархія, Польща (кінець XX – початок XXI ст.).

Іл. 11. Герб нових Молдовських єпархій Румунської Церкви.

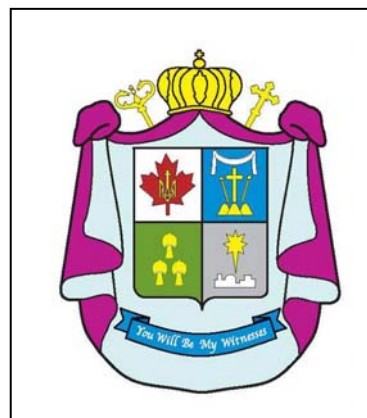
Іл. 12. Герб Харківської єпархії.

Іл. 13. Герб владика Степана Сорочи, Філадельфія.

Іл. 14. Герб владика Степана Хміляра, Торонтська єпархія.

Іл. 15. Герб владики Браєна Байди, Саскатунська єпархія.

Іл. 16. Герб митрополита Йосафата Кроковського, графіка з "Алфавіту", 1710 р.

Іл. 17. Герб Петра Могили з требника "Евкологіон" Києво-Печерської лаври, м. Київ, 1646р.

Іл. 18. Герб єпископа Володимира Олександра з Лубен Лубенського. Видання львівської друкарні братства Святої Трійці, 1758 р. (НМЛІ, Інв. № СДЛ – 623).

Література

1. Вуйчик В. Нові документальні відомості про українського гравера і друкаря XVIII століття Івана Пилиповича / В. Вуйчик // НТШ: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. – Львів, 1998. – Т. ССXXXVI. – С. 460.
2. Гречило А. Нові герби владик Української Греко-Католицької Церкви / А. Гречило // Знак: Вісник УГТ. – Львів, 2004. – № 32. – С. 4-5.
3. Гречило А. Емблематика. Спеціальні історичні дисципліни: довідник / А. Гречило. – К.: Либідь, 2008. – С. 219-223.
4. Денисов В. Герб митрополита чернівецького і буковинського Української Православної Церкви / В. Денисов // Знак: Вісник УГТ. – Львів, 2002. – № 26. – С. 5.
5. Денисова Т. Герби Лева Шептицького на Службнику 1759р. із збірки Національного музею ім. Андрея Шептицького: генеалогічні записки / В. Денисов. – Львів, 2010. – № 8. – С. 35-38.
6. Жмурко О. Герби духовних осіб у геральдичній гравюрі Галичини XVII-XVIII ст. (зі збірки Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького): літопис національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького / О. Жмурко. – Львів, 2012. – № 9 (14). – С. 108-115.
7. Ільїнський В.М. З історії геральдичних символів Волині / В.М. Ільїнський // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Полонному – 1000 років» (Полонне, 15-17 червня). – Полонне, 1995.
8. Перкун В. Грамоти українських церковних ієрархів XVII-XVIII ст. як сфрагістичне джерело / В. Перкун // Молода нація. – 2001. – № 3. – С. 240-251.
9. Собор святого Юра у Львові. – К.: Техніка, 2008. – 232 с.
10. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI-XX ст. – Львів, 2002. – 480 с.
11. Вільна енциклопедія Вікіпедія. Галеро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.02.2018 р.

*Рекомендовано до друку д. т. н., професором **Мойсишиним В.М.**,
д. політ. н., професором **Монолатієм І.С.***

PROCESSIONAL CROSSES IN THE ARMS OF UKRAINIAN AND FOREIGN EPARCHIES: COMPARATIVE ASPECT

N. I. Zolotarchuk

King Danylo University;

Faculty of Architecture and Construction, Department of Design;

76000, Ivano-Frankivsk, Konovaltsia Str., 35;

ph. +380 (342) 77-18-44; e-mail: zicoo@ukr.net

The article analyses the artistic peculiarities of the arms of the clergy of various confessions of Ukrainian and foreign eparchies at the end of the 20th and in the early 21st century, their place (purpose) in the spiritual heritage of this period. Examples of insufficiently studied arms are given, but interesting given the images of processional crosses they have.

Key words: *processional crosses, arms, eparchies.*